

Auteur: Charlotte Louwman-Vogels
Opdrachtgever: Griet Geudens

Duurzaam toerisme checklist voor gidsen

Fair Tourism

VOORBEREIDING

Verdieping in duurzaam toerisme kwesties voor aanvang van de gidsbeurt, is essentieel voor een goede voorlichting aan de deelnemers tijdens de gidsbeurt.

- ❖ Verdiepen in de problematiek van de stad/regio en in de acties die men ondernomen heeft om de problemen op te lossen.
- ❖ Verdiepen in initiatieven ter bevordering van duurzame ontwikkeling in de te bezoeken streek of stad.
- ❖ Samenwerken met partners, zoals milieuorganisaties, natuureducatiecentra, culturele verenigingen
- ❖ Nagaan of je lokale bewoners kan betrekken bij geplande activiteiten
- ❖ Op de hoogte zijn van milieuvriendelijke accommodaties, bijvoorbeeld met behulp van een databank of keurmerk

STADSBEZOEK

- ❖ Maak gebruik van ongemotoriseerd en/of openbaar vervoer, zoals de fiets(taxi), de step, de tram en de bus.
- ❖ Indien aanwezig, maak gebruik van geïntroduceerde duurzame vervoersinitiatieven, zoals de fietstaxi.
- ❖ Breng op een rustig tijdstip een bezoek aan de populaire bezienswaardigheden, om de druk op de betreffende attractie te verkleinen en het plezier van de deelnemers te vergroten
- ❖ Geef de deelnemers een unieke ervaring mee, door ze echt onder de dompelen in de lokale cultuur, contact te maken met de lokale bevolking, de lokale lekkernijen te proeven (zoals de Geraardsbergse mattentaart) en indien mogelijk, lokale festiviteiten (zoals de Meiboomplanting in Brussel) of markten bezoeken. Maak het interactief, zodat de deelnemers meedraaien in het lokale leven, bijvoorbeeld door een lokaal ambacht uit te oefenen (zoals bier brouwen).
- ❖ Neem duurzame activiteiten op in het programma, zoals een bezoek aan Het Groot Vleeshuis in Gent voor Oost-Vlaamse streekproducten.
- ❖ Verklaar initiatieven die het duurzame karakter aangeven, zoals UNESCO beschermd erfgoed sites, logies met een Groene Sleutel en het label voor Vlaamse streekproducten
- ❖ Adviseer deelnemers over gewoonten en gebruiken zoals kledingvoorschriften bij bezoek aan religieuze heiligdommen.

Praktijkvoorbeeld 1: Duurzame tentoonstelling

Bij het organiseren van een duurzame, klimaatvriendelijke tentoonstelling wordt er gestreefd naar een zo laag mogelijke milieubelasting. Om de ganse keten te verduurzamen, speelt dit op diverse terreinen:

- ❖ het gebouw/museum (spaarzaam inzake materialen-, energie- en watergebruik)
- ❖ de tentoonstelling zelf (milieubesparende materialen)
- ❖ het vervoer van de kunstwerken, podiumkunstenaars, medewerkers, bezoekers (beperking van auto- en vliegverkeer, versterking van spoor- en busvervoer), bijvoorbeeld door een combiticket (vervoer-evenement)
- ❖ het verblijf (Hotels en gastenkamers aangesloten bij ecolabels als de Groene Sleutel en Plattelandstoerisme in Vlaanderen)
- ❖ de catering (lokaal geteelde seizoensproducten, streekspecialiteiten)
- ❖ de communicatie, zoals folders en uitnodigingen (duurzaam drukwerk)

Praktijkvoorbeeld 2: De duurzaamheidsstempel van Gent

De stad Gent wil een voortrekkersrol spelen in de ontwikkeling van een duurzame samenleving. Zij voert zelf een duurzaam beleid en wil ook burgers en andere organisaties ertoe aanzetten om daaraan mee te werken. Om haar voorbeeldacties in de kijker te zetten, heeft de stad een duurzaamheidsstempel ontworpen.

De stad zal deze stempel voortaan aanbrengen op activiteiten en producten die bijdragen tot een duurzame ontwikkeling. Er wordt gefocust op de vier pijlers van duurzame ontwikkeling: de ecologische, de sociale, de economische en de bestuurlijke pijler. De nadruk bij het toekennen van deze stempel ligt momenteel op de ecologische pijler van duurzaamheid. Binnen deze pijler gaat het om thema's als preventie en selectieve inzameling van afval, rationeel energiegebruik, duurzame mobiliteit, duurzaam bouwen, reductie van het pesticidgebruik. In de toekomst kan de toepassing ook uitgebreid worden naar activiteiten en producten die de economische en de sociale aspecten van duurzaamheid in de verf zetten. Met het aanbrengen van de duurzaamheidsstempel wil de Stad Gent laten zien dat bij het uitwerken van de activiteit of bij de keuze van het product rekening werd gehouden met duurzaamheid. Ook streeft men zo herkenbaarheid na van deze activiteiten en producten. De stempel wordt nu al aangebracht op de herbruikbare bekertjes voor het JOC Rabot (waarmee een afvalberg aan plastic wegwerpbekertjes wordt tegengegaan) en op de milieuvriendelijke (vracht)wagens van Gent. Andere dragers waarop de stempel al te zien is, zijn de cheques voor gratis duurzaam bouwadvies, de uitnodigingen voor milieuscans op scholen en folders over ecologisch tuinieren.

Bron: www.gent.be

STREEKBEZOEK

- ❖ Kies een afspraakplaats die bereikbaar is met het openbaar vervoer
- ❖ Informeer naar en bezoek duurzame initiatieven in de desbetreffende streek, zoals de landschapsparken (waar natuur, landschap en recreatie duurzaam verweven zijn) en de duurzame mobiliteitsprojecten, zoals in de provincie Antwerpen (Duurzaam mobiel 2008).
- ❖ Beschrijf het ontstaan van de streek en de veranderingen die het heeft doorgemaakt. Leg uit waarom deze veranderingen zijn opgetreden en geef de deelnemers tips om zo duurzaam mogelijk om te springen met de omgeving. Wek de nieuwsgierigheid op, maak de dialoog interactief en stimuleer het stellen van vragen
- ❖ Informeer de deelnemers over de lokale tradities en rituelen in de desbetreffende streek, zoals de Sint-Dimpnaverering in Geel.
- ❖ Maak de belevenis zo uniek, lokaal en interactief mogelijk: bezoek de lokale markt, koop en proef de lokale streekproducten en speel een spelletje lokale volkssport mee (zoals een spelletje krulbol in het Meetjesland). Dit is een bijzondere ervaring voor de deelnemers en het komt de lokale economie ten goede.
- ❖ Bezoek de kleine dorpjes waar het leven lijkt stil te staan. Misschien is het mogelijk er een biologische boerderij of een atelier voor kunstnijverheid te bezoeken.
- ❖ Maak een themawandeling of fietstocht, waarbij de deelnemers op een leuke manier leren over de streek.
- ❖ Bezoek natuureducatieve centra.

Praktijkvoorbeeld 3: Vlaamse tradities op UNESCO lijst

UNESCO heeft een nieuwe lijst opgezet van 'immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid', als aanvulling op de werelderfgoedlijst, die alleen monumenten en landschappen bevat. 'Immaterieel erfgoed' is niet-tastbaar erfgoed, waar tradities, feesten, dansen, muziek, verhalen, rituelen, oude ambachten en geneezwijzen mee bedoeld worden. De twee Vlaamse items die op de lijst staan, zijn het Aalsterse Carnaval en de Heilige Bloedprocessie in Brugge. Het belang van een notering op de lijst is vooral symbolisch. Een vermelding trekt wereldwijd de aandacht. Het toerisme neemt hierdoor een enorme toeloop. Ondanks het feit dat het erfgoed op de UNESCO lijsten bescherming genieten, kan grootschalig toerisme juist schade berokkenen aan datzelfde erfgoed. Daarom is het van groot belang dat het toerisme naar erfgoed sites op een duurzame manier ontwikkeld wordt, zodat de mensheid hier nog voor generaties lang van kan genieten.

Praktijkvoorbeeld 4: Streekproducten

Vlaanderen heeft bijzondere streekproducten met een rijke geschiedenis en traditie.

Om deze kostbare producten (die een belangrijk deel van het Vlaams erfgoed zijn) in ere te houden, zijn er verschillende labels in het leven geroepen, waaronder het STREEKPRODUCT.BE-label.

Zij geven de producent de kans om zijn producten buiten de streek te promoten, én zorgen ervoor dat de consument ze (h)erkent als een (h)eerlijk streekproduct. Producten die dit label dragen, zijn verse of verwerkte producten gemaakt met streekeigen grondstoffen of die als streekeigen worden beschouwd. Ze moeten bekend staan als een streekeigen product, in de streek bereid worden, én een langdurige of een historische bekendheid genieten.

Voorbeelden te over, maar om er een paar te noemen: de Tierenteyn mosterd in Gent, de Vlaamse grijze garnaal, het Lierse Vlaaike (met 300 jaar oud recept uit Antwerpen), de zwarte en witte pensen.

Veel streekproducten, zoals de West-Vlaamse Lukken (beter bekend als de Jules Destrooper koekjes) en de verschillende soorten streekbieren die Vlaanderen rijk is, genieten zelfs internationale bekendheid.

Achter de wijnregio's in Vlaanderen zit een bijzonder verhaal. 6 eeuwen geleden werd daarmee begonnen, maar door extreme kou, ziekte in de wijngaarden en het feit dat Napoleon wijnbouw in Vlaanderen verbood om de Franse wijnbouw te beschermen, was daar geen sprake meer van. Totdat in de jaren 60 van de vorige eeuw pioniers opnieuw wijnstokken plantten. Hiermee is de plaatselijke wijnbouwtraditie uit de middeleeuwen in ere hersteld.

Bron: www.streekproduct.be

NATUURBEZOEK

- ❖ Kies een afspraakplaats die bereikbaar is met het openbaar vervoer
- ❖ Neem de geldende regels in acht en communiceer ze naar de deelnemers. Denk hierbij aan flora en fauna in tact laten, het afvalbeleid, de grootte van de groep, geen onnodig lawaai maken, op de paden blijven, etc.
- ❖ Uitleg geven over natuurbehoud in het gebied, zodat er begrip kan ontstaan voor de kwetsbaarheid van de natuur en er draagvlak gecreëerd wordt om de natuur te beschermen.
- ❖ Bezoek het bezoekerscentrum in het desbetreffende natuurgebied, zodat de deelnemers veel kunnen leren over de lokale flora en fauna. *Voorbeeld: Het Kasteel van Poeke en De Nachtegaal in De Panne.*
- ❖ Bezoek ook eens minder bekende natuurgebieden, om de overbezochte natuurgebieden te ontzien
- ❖ Bij bezoek aan een landbouwgebied kan een bezoek aan de boer niet ontbreken. Mogelijk kunnen de deelnemers een biologische kookworkshop bijwonen en/of biologische streekproducten inkopen. *Voorbeeld: Via Plattelandstoerisme in Vlaanderen kan overnacht worden op het platteland.*
- ❖ Uitleg geven over duurzame initiatieven, zoals de werking van water- en windmolens, trage wegen en stiltegebieden. *Voorbeeld: Duurzame initiatieven in Zoutleeuw, zoals het natuurgebied Het Vinne, de zwerfvuilacties en de drinkwaterfontein*
- ❖ Milieuvriendelijke alternatieven verkiezen boven milieuvervuilende activiteiten. Bijvoorbeeld een fluisterboot of kano in plaats van een motorboot. Dit is milieuvriendelijk, het maakt geen lawaai en de deelnemers hebben zo een bijzondere natuurervaring. Milieuvriendelijke alternatieven op het land zijn bijvoorbeeld wandel-, fiets- en huifkartochten. *Voorbeeld: In de Westhoek (West-Vlaanderen) steunt De Boot (zonnefietsen en -boten) duurzame projecten in de streek rond landschaps- en natuurbehoud, duurzame landbouw en energie met een link naar het cultureel erfgoed*
- ❖ Verklaar wijzigingen in flora en fauna ten gevolge van klimaatverandering
- ❖ Bezoek en onderneem duurzame activiteiten. *Voorbeeld: In het Nationaal Park Hoge Kempen kun je met de ranger op pad of bezembinden*

Praktijkvoorbeeld 5: Regionale Landschappen

Een regionaal landschap (waarvan Vlaanderen er momenteel 12 telt) is een streek met een eigen identiteit en met belangrijke natuur- en landschapswaarden. Met behulp van een samenwerkingsverband tussen overheid, provincie, gemeenten en verenigingen actief rond natuur en landschap, recreatie en toerisme, landbouw en jacht, worden er activiteiten ontwikkeld rond duurzame streekontwikkeling op basis van de actuele en potentiële kwaliteiten van de natuur, het landschap en de streekidentiteit. Het doel daarbij is om de waardevolle landschappen te behouden en nieuwe kansen te geven, bijvoorbeeld op het toeristisch-recreatieve vlak. In Noord Hageland werden bijvoorbeeld met Europese steun natuur- en landschapswandelingen ontwikkeld en vond er herwaardering plaats van cultureel erfgoed gekoppeld aan natuurgebieden. Regionaal Landschap Zenne, Zuun & Zoniën wil natuur en landschap via terreinrealisaties, publieksevenementen, natuureducatie en recreatieve natuurwandelingen, bij een groot publiek brengen. Zo heeft elk regionaal landschap, met haar unieke en bijzondere natuurschatten, een daar op afgestemd programma met activiteiten voor duurzame ontwikkeling.

Bron: www.regionalelandschappen.be

Praktijkvoorbeeld 6: Initiatieven voor duurzaam kustbeheer

In 2006 startte het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer de campagne "de Kust kijkt verder". Hier kunnen toekomstgerichte initiatieven worden ingediend ter verduurzaming van de Vlaamse Kust. De meest waardevolle, creatieve en originele projecten worden bekroond met een award 'Duurzaam Kustproject'. Er zijn in totaal 39 projecten die een award hebben gekregen en een extra 8 projecten zijn bestempeld als 'hoopvol'. Projecten variëren van strand opruimingsacties, het opzetten van natuurreservaten en de herinrichting van parken voor toerisme en recreatie. Tevens zijn er een aantal globale kustprojecten, waaronder integrale kwaliteitszorg voor de logiesector aan de kust en recreatief medegebruik van de Vlaamse kustduinen.

In veel badplaatswijken voelen bewoners zich vaak achtergesteld op de vele initiatieven die voor de toerist worden genomen. Een eigen bewonerswerking zorgt ervoor dat ook in de toekomst de permanente leefbaarheid van deze buurten gevrijwaard wordt. In Westende Bad, bijvoorbeeld, leefde het gevoel van achterstelling en de bewoners "verdrongen" in de toeristische aandacht en drukte. Daarom werd er een project opgezet waarbij de bewoners actief betrokken werden bij het opmaken van een leefbaarheidsplan voor het dorp.

De acties die hieruit naar voren zijn gekomen spitsen zich toe op het samenleven (zoals de problematiek tussen de eigenlijke inwoners en de tweede verblijvers) en een aantrekkelijke, nette en veilige woonomgeving (straataudit, verkeer, invulling openbare pleinen).

Alle winnaars kregen een award die tevens dient als herkenningspunt. Op deze manier kan een bezoeker de locatie van de diverse projecten herkennen. Bijvoorbeeld door middel van de kustfietsroute die slingert langs de hele kust van project naar project.

Bron: www.dekustkijktverder.be

TIPS VOOR NA DE GIDSBEURT

- ❖ Communiceer eventuele problemen, zoals vervuiling en verstoring van de natuur, naar de desbetreffende instantie.
- ❖ Bekijk of er mogelijkheden zijn om minder bezochte streken/activiteiten op te nemen in het programma, zodat er een gevarieerder aanbod is voor de toerist en er betere spreiding is van toeristenstromen. Zo is er minder druk op de populaire gebieden en kunnen er meer mensen van het toerisme profiteren.
- ❖ Om de toeristenstromen beter over het jaar te spreiden, is toerisme in voor- en naseizoen een uitkomst. Check welke activiteiten dit toelaten.

INTERESSANTE WEBSITES

www.toerismevlaanderen.be/duurzaam	Toerisme Vlaanderen
www.fairtourism.nl	Stichting Fair Tourism
www.plattelandstoerisme.be	Plattelandstoerisme in Vlaanderen
www.groenesleutel.be	Keurmerk milieuvriendelijke accommodaties
www.blauwevlag.be	Duurzaam beheerde stranden in België
www.groenehalte.be	Combinatie wandelen en openbaar vervoer
http://www.dekusttram.be	duurzaam vervoer aan de kust
www.visitbelgium.com/unesco.htm	UNESCO sites in België
nme.milieuinfo.be/front.cgi	Gids voor natuur- en milieu educatie
www.streekproduct.be	Label voor Vlaamse streekproducten
www.grootvleeshuis.be	Oost-Vlaamse streekproducten in Gent
www.regionalelandschappen.be	Regionale Landschappen van Vlaanderen
http://www.dekustkijktverder.be	Initiatieven voor duurzaam kustbeheer
iv.vlaanderen.be	Toerisme-eenheid binnen het Departement internationaal Vlaanderen
vlaanderen.be/duurzameontwikkeling/	Vlaams beleid duurzame ontwikkeling
www.lne.be/themas/klimaatverandering	Vlaams beleid klimaatverandering
www.nationaalparkhogekempen.be	Enige Nationaal Park in Vlaanderen
www.bondbeterleefmilieu.be	Koepel van Vlaamse natuurverenigingen
www.west-vlaanderen.be/milieuzorgboekje	Milieuzorgboekje voor logiesuitbaters
http://www.iee-stream.com/	EU project duurzame mobiliteit binnen toerisme en recreatie
www.eceat.org	Milieuvriendelijke accommodaties